

DE FAMILIE MARTENS IN UTRECHT

Renger de Bruin en Arend Pietersma,
Erfgenamen aan het Janskerkhof. De familie Martens in Utrecht, 1628-1972

(Jaarboek Oud Utrecht 2002; Het Utrechts Archief: Utrecht, 2002, 224 p.)

De Vereniging Oud-Utrecht heeft haar Jaarboek van 2002 gewijd aan de familie Martens van Sevenhoven, een belangrijke patriciërsfamilie die vanaf 1829 tot de adelstand behoorde. De redactie van het jaarboek heeft gemeend een dergelijke studie samen te moeten stellen van een Utrechtse familie om het algemene beeld van het Nederlandse patriciaat, dat voornamelijk ontstaan is door bestudering van Hollandse families, bij te stellen of te verbreden. De bestudering van een Utrechtse familie binnen het kader van de elitegeschiedenis is tot nu toe nog maar nauwelijks geschied. In de bundel is gekozen voor historische en kunsthistorische benaderingen van diverse auteurs. In de bundel worden vele verschillende aspecten van de geschiedenis van de familie Martens behandeld. Zo wordt de vroege familiegeschiedenis behandeld door Oscar Gelderblom. Vooral de positie die de familie in Antwerpen innam en de positie van Hans Martens – de stamvader van de familietak in de Republiek – in Amsterdam speelt hierbij een belangrijke rol. Het kruideniersbedrijf van Hans, zijn sociale en handelscontacten alsmede zijn financiële positie worden uitgebreid behandeld.

Renger de Bruin en Arend Pietersma behandelen die positie die de familie innam binnen de politiek en het openbaar bestuur, beginnende met de vestiging van Carel Martens – de zoon van Hans Martens – in de stad Utrecht. De nakomelingen van deze Utrechtse stamvader zouden hoge functies bekleden in het stadsbestuur van Utrecht, de Staten van

Utrecht en de Staten-Generaal. In 1829 werd Jacob Constantijn Martens van Sevenhoven in de adelstand verheven. Hij paste zijn levensstandaard aan zijn nieuwe adellijke status aan, onder andere door zijn Utrechtse huis aan het Janskerkhof in 1832 te verbouwen en door de waarde van zijn onroerend goed hoger te laten taxeren, waardoor hij op de gepubliceerde belastinglijsten beter scoorde. Daarnaast hield hij zich meer met de jacht bezig en nam hij zitting in de Ridderschap, wat hem toegang tot het hof gaf. De verbouwing van het huis aan het Janskerkhof is ook een van de hoofdthema's van het artikel van Dirk Jan Biemond. Het blijkt dat de verbouwingen vooral bedoeld waren om grote ontvangsten mogelijk te maken. De manier waarop de ontvangsten plaatsvonden, is helaas niet bekend.

Mieke Heurneman beschrijft uitvoerig het huiselijk leven en de vrijetijdsbesteding van de familie Martens. Haar bijdrage wordt gevolgd door een artikel van Ronald Rommes over de vermogensopbouw van de familie. Rommes trekt meer dan de anderen vergelijkingen met andere steden en families, zodat in dit artikel iets meer context te lezen valt dan in de andere bijdragen. Tot slot beschrijft Eric Domela Nieuwenhuis de kunstzinnige talenten van enkele leden van de familie.

Alle bijdragen hebben hun nut voor de kennisvergroting van het Utrechtse patriciaat. De bundel wordt niet besloten met een vergelijkende samenvatting waarbij de overeenkomsten en verschillen met het patriciaat in andere delen van de Republiek worden aangestipt. Dat is jammer omdat de samenstellers van het boek zich juist dit ten doel hadden gesteld. Na het lezen van het boek blijft het onduidelijk of de familie Martens wel of niet past binnen het beeld dat van het patriciaat

bestaat; het is niet geheel duidelijk of de Utrechtse situatie anders is dan de Hollandse. Tot slot kan worden opgemerkt dat de bestudering van de adellijke status van de familie een ondergeschikte rol in de bundel heeft. Alleen de verbouwing van het huis aan het Janskerkhof (1832) wordt binnen het kader van de zojuist verworven adellijke status van Jacob Constantijn geplaatst, alhoewel het onduidelijk bleef of hij op een met de adel vergelijkbare wijze gasten ontving. De bundel is voornamelijk geschreven voor hen die in patriciaatsgeschiedenis geïnteresseerd zijn. Als zodanig is het een aangenaam leesbaar boek, dat kan dienen als begin voor verder onderzoek naar de Utrechtse elite.

P.F. Vlaardingerbroek

LANDPALEIS IN GRENSLAND

Anne Rose Orbons, e.a., Amstenrade. Een adellijk woonhuis in Zuid-Limburg (Nederlandse Kastelen, kleine reeks, II, Utrecht: Matrijs, z.j., 96 p.)

Dit is het tweede deel in een serie waarvan ik eerder (in *Virtus*, VIII, 2001, afl. 1-2) de eersteling mocht bespreken. Een serie die, als men erin slaagt de kwaliteit op hetzelfde niveau te handhaven, zeker algemene waardering zal blijven oogsten. Ditmaal is het onderwerp Kasteel Amstenrade in de huidige Nederlands Limburg, ooit zetel van een gelijknamig graafschap. De geschiedenis van het kasteel tot 1779 wordt behandeld door de historicus Piet Orbons. Deze plaatst het ontstaan omstreeks 1200. Eeuwenlang behoorde het aan de familie Huyn, waarvan een telg het in 1650 liet verbouwen tot een 'representatief huis', opgesierd met de voor het gebied zo karakteristieke knobbelspitsen. Na het uitsterven van de Huyns van Amstenrade kwam het door vererving dan wel huwelijk aan achtereenvolgens de prinselijke geslachten Von Salm, Von Dietrichstein en De Ligne. In 1767 werd het geërfd door Charles-Joseph de Ligne, een van de groten in het Europa van zijn tijd maar ook iemand die op zeer grote voet leefde. In 1779 verkocht hij zijn zwaar verhypothekerde graafschappen Amstenrade en Geleen aan de Luikse bankier Nicolaas Willems die toen op zoek was naar een bij zijn status passend buitenverblijf. Willems liet Amstenrade drastisch verbouwen: in feite ontstond een nieuw landpaleis naar de laatste mode. Via Willems' nicht Marie Anne Victoire de Hayme de Bomal die een graaf De Marchant et d'Ansembourg trouwde kwam het vervolgens aan die familie, die het steeds in eigendom heeft en het altijd met zorg heeft beheerd, getuige onder meer recente restauraties.